

PAISAXE E PROTECCIÓN DO TERRITORIO

Xosé Benito Reza

Director Xeral de Conservación da Natureza

Consellería de Medio Ambiente e Desenvolvemento Sostible

Xunta de Galicia

Penso que se hai algo en Galicia que nos chegue ao máis fondo, que nos xunga a todos na defensa do ben común, que nos identifique como pobo, que camiñe sempre con nós en calquera parte do mundo onde esteamos, esa é a Paisaxe, as nosas paisaxes galegas. E por esas razóns ela é causa e motivo de moitas das novas políticas que hoxe está a desenvolver o goberno da Xunta de Galicia.

Toda a xente coñece, en menor ou maior grado, a alta calidade das nosas paisaxes: as serras orientais de Ancares e Trevinca nas extremas con León e a Meseta, centos de vales no país dos dez mil ríos, fragosos e arrepiantes taxos como o do Sil na Ribeira Sacra, grandes chairas aluviais como a que ocupaba a extinta Lagoa de Antela, outeiros, elevacións e ondulacións múltiples que nos levan sempre cara ao océano, extensos areis, lagoas e mariñas, rías e esteiros, cantís, dunas, picos esgrevios, ermidas silandeiras, bosques mestos e avosedos, camiños a milleiros que levan a... Ninguén dubida, xa que logo, da calidade das nosas paisaxes (que son femininas en galego), modeladas polo home desde tempos inmemoriais.

En efecto, temos percorrido un longo e dificultoso camiño ata chegar a decatarnos da importancia da paisaxe e do que en verdade encerra e representa este aparentemente sinxelo termo: desde as súas mesmas orixes, cando falar de paisaxe era no senso non só etimolóxico falar de país, un concepto integrador, pasando polas visións puramente estéticas dos paisaxistas do XVII e do XVIII, e logo de Alexandre von Humboldt que nos descubriu a necesidade de elevarnos sobre os pequenos detalles para observar os grandes conxuntos nese intento de comprender a natureza das cousas que nos rodeaban, de igual xeito que o noso grande intérprete don Ramón Otero Pedrayo alertaba de que a paisaxe é moito máis do que se ve, como síntese maxistral dun xeito de entender a Terra e xa que logo dunha cultura propia, como a expresión máis forte da nosa identidade colectiva, e que pos iso é necesario entendela, aprehendela, camiñar no devalar de vales, ríos e montañas para descubri-la e comprendela, ata os últimos tempos en que o nacemento e a aparición de novas e modernas disciplinas ten sido xerme de desentendementos e radicalismos, nesa encrucillada sempre desacougante pero enriquecedora onde conxugar formas e imaxes, natureza e xente, terra e sentimentos, territorio e cultura a fin de contas, sendo evidente que hoxe a paisaxe só poderemos entela dende unha concepción integradora e holística, multidisciplinar e colectiva,

como compendio que é de séculos de traballo onde procurar as mellores solucións no tratamento do territorio, acadar calidade de vida sen pór en risco o futuro da comunidade asegurando a persistencia dos recursos, algo que hoxe entendemos como desenvolvemento sustentable, e que debe ser sen dúbida o noso principal referente cada vez que demos un paso cara a modernidade e o desenvolvemento económico de Galicia.

Por todo isto un dos maiores retos ao que nos afrontamos é a ordenación e protección do noso territorio.

Ninguén dubida, o moi poucos, que a paisaxe galega é paradigma identitario do noso pobo, onde se resume, dun xeito maxistral a nosa forma de ser e de entender esta terra. Ninguén tampouco debería dubidar de que a Paisaxe (con maiúscula) é un recurso incuestionable ademais de patrimonio dos pobos que a construíron no decorrer dos séculos. Un elemento fundamental e bo indicador da calidade de vida das personas, o reflexo fiel dunha sociedade moderna consciente do seu patrimonio natural e cultural, un elemento vertebrador, integrador e de especial relevancia na definición das políticas de desenvolvemento sustentable que necesariamente teñen que chegar.

Pero tamén somos conscientes do grave deterioro que teñen sufrido nos últimos tempos moitas destas valiosos paisaxes: urbanismo caótico no litoral, ocupación anárquica do territorio, abandono do rural e perda consecuente de biodiversidade, e en xeral unha modernidade e un desenvolvemento mal entendidos e peor aplicados.

O novo goberno da Xunta de Galicia está a elaborar toda una batería de normas, plans, programas e accións que teñen moito que ver co que dicimos e co xeito de procurar solucións para poñer orde no territorio e asegurar definitivamente a protección do noso patrimonio natural. Así, por exemplo, procedeuse á paralización do plan hidroeléctrico de minicentrales na Galicia-Costa, revisamos o plan de acuicultura mariña e o plan eólico de Galicia para que non haxa afección ás áreas protexidas do país, estase a elaborar a Lei de Protección do Litoral, temos xa a información pública as directrices de ordenación do territorio, estamos a ampliar a superficie protexida, a aplicar a avaliación ambiental estratéxica para incorporar criterios de sostibilidade nos novos plans e programas, e estamos a adquirir para toda a cidadanía espazos de moi alto valor natural e paisaxístico, caso das illas de Sálvora, Cortegada ou Sisargas, e sobre todo temos que destacar, poque ademais foi esta Consellería de Medio Ambiente a promotora, a Ley de Protección da Paisaxe de Galicia, 7/2008 do 7 de xullo, aprobada hai tan só tres meses.

E por todo isto pensamos que Galicia e as súas paisaxes ben merecían unha norma do máis alto rango, baseada nas recomendacións do Convenio Europeo da Paisaxe que foi asinado en Florencia no ano 2000

a proposta do Consello de Europa, e ratificado polo estado español o pasado ano.

A fin de contas o que pretendemos é que as nosas paisaxes teñan recoñecemento xurídico; que se estudien en fondura, se cataloguen e describan cos seus valores, degradacións, ameazas e tendencias; queremos que todos os plans, programas ou proxectos que deban someterse á avaliación de impacto ambiental inclúan tamén un estudo de integración paisaxística; que naquelas zonas de maior valor ecolóxico, na nosa rede de espazos naturais protexidos, se inclúan nos seus instrumentos de planificación plans de acción para a conservación, ordenación e xestión das paisaxes; e algo de especial transcendencia: queremos dispór dunhas directrices de paisaxe axustadas ás unidades ambientais que se identifiquen e aos valores que conteñan, que deberán integrarse nos instrumentos de ordenación territorial do futuro; e tamén desexamos a integración desta novidosa materia nos ciclos educativos, a complicidade das entidades e agentes locais na execución de todas estas medidas. E neste senso eu sobrancearía o importante papel que debe xogar o futuro Observatorio Galego da Paisaxe, en cuxo regulamento de funcionamento estamos xa a traballar. O Observatorio debe ser necesariamente un órgano multidisciplinar e participativo, aberto á sociedade galega, e consciente dos grandes retos de futuro se cavilamos na necesidade que temos de avanzar na modernización de Galicia, de dotala das necesarias infraestruturas, de considerar os gravosos problemas que afectan globalmente a todo o planeta, pero por iso o gran desafío é que debemos facelo desde o máis esquisito respecto ao patrimonio natural e cultural que herdamos dos nosos devanceiros.

Xosé Benito Reza
Director Xeral de Conservación da Natureza
25/outubro/2008